

Stratégia podpory rozvoja dobrovoľníctva obce Stará Lesná

Príprava: Mgr. Miroslava Langerová, PhD.

Obdobie stratégie: 2022– 2026

V Košiciach, 3.09. 2021

OBSAH

Úvod

1. Vymedzenie základných pojmov
2. Analytická časť
3. Stratégia podpory rozvoja dobrovoľníctva

Záver

Úvod

Dobrovoľníctvo je spoločenský fenomén. V Prešovskom kraji je často dobrovoľníctvo veľmi podceňované a to z toho dôvodu, že ide o najchudobnejší kraj v rámci Slovenska. Kde je chudoba a nie sú naplnené základné ľudské potreby, je často obtiažnejšie motivovať ľudí k dobrovoľníctvu. V Košickom kraji sa však ukázalo ako veľmi efektívna cesta podpora dobrovoľníctva práve motiváciou k teplému jedlu, šatstvu, či pomoci so vzdelaním detí. Z toho dôvodu sme posledných 18 mesiacov pracovali na tom, aby sme podobný systém preklpili aj do niektorých obcí v Prešovskom kraji. Ide o obce, kde je aj výrazná marginalizovaná menšina, ktorú je možné taktiež zapojiť do rozvoja dobrovoľníctva celej obce.

Dobrovoľníctvo sa dotýka celej našej spoločnosti. Mladým ľuďom dodáva potrebnú prax, skúsenosti, či zručnosti. Ľuďom v zrelom veku dodáva potrebný pocit zadosťučinenia, keď samotný pracovný proces neprináša naplnenie, seniorom dodáva pocit vážnosti a dôležitosti, či užitočnosti.

Dobrovoľníctvo sa okrem rôznych cieľových skupín nachádza aj v rôznych sférach. Na Slovensku je množstvo skvelých príkladov obcí a miest, kde pri sebe paralelne funguje športové, kultúrne, environmentálne či sociálne dobrovoľníctvo.

Stará Lesná je obcou, v ktorej je veľký potenciál rastu dobrovoľníctva a to najmä v oblasti dobrovoľníctva marginalizovaných skupín obyvateľstva. Táto obec má veľkú časť obyvateľstva rómskeho pôvodu a ľudia, ktorí sú nerómskeho pôvodu, sú často chatári, ktorí do tejto oblasti chodia na rekreáciu a za športom a je u nich menej pravdepodobné, že by sa v čase, keď prídu oddychovať na svoju rekreačnú nehnuteľnosť, zapájali do dobrovoľníctva obce.

Do popredia sa tu dostáva práve dôraz na environmentálnu oblasť dobrovoľníctva, a to hlavne kvôli tomu, že spolu s Veľkou Lomnicou ide o vstupné obce do Vysokých Tatier z okresu Kežmarok, pričom každý návštevník musí prejsť krížom cez celé obe obce, aby sa ocitol v srdci Tatier.

Samozrejme, v rámci environmentálnych aktivít s rómskou komunitou ide ruka v ruku aj sociálna oblasť dobrovoľníctva a rozvoj samotných zručností miestnych Rómov. Veríme, že práve táto stratégia, ktorá sa opiera o reálne dostupné poznatky, bude východiskom pre ďalšiu efektívnu prácu s dobrovoľníkmi v širokom spektre aktivít, ale najmä pri práci s rómskou

komunitou, ktorá je vstupnou bránou do Tatier a je možnosťou ako novými atrakciami prispieť k rozloženiu turistov na viacerých miestach a nie ich koncentrovanie iba v určitých lokalitách, čo spôsobuje kolaps dopravy.

O tom, že podpora dobrovoľníctva je reálna na celom Slovensku, svedčia aj tieto fakty:

- V roku 2011 bol prijatý zákon NR SR č. 406/2011 Z.z. o dobrovoľníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov.
- Vláda SR vo svojom programovom vyhlásení v roku 2012 uviedla zámer podporovať rozvoj dobrovoľníctva.
- V roku 2013 bol v nadväznosti na Uznesenie vlády SR č. 68, bod C.15 navrhnutý Program podpory dobrovoľníctva a dobrovoľníckych centier
- V uznesení vlády sú definované nasledujúce oblasti podpory rozvoja dobrovoľníctva na Slovensku:
 1. Dobrovoľníctvo ako súčasť celoživotného vzdelávania
 2. Podpora inkluzívneho dobrovoľníctva
 3. Jednotný záchranný systém postavený na spolupráci profesionálov a dobrovoľníkov
 4. Výskum dobrovoľníctva
 5. Infraštruktúra dobrovoľníctva
 6. Propagácia a osвета v oblasti dobrovoľníctva

Jasným trendom v dobrovoľníctve, ktorý predpovedajú viacerí odborníci, je nejednoznačnosť dobrovoľníctva a jeho vlastné definície v rôznych oblastiach sveta. Znamená to, že dobrovoľníctvo sa podľa mentality, štruktúry obyvateľstva či aktivít vykonávaných na danom území, môže vnímať odlišne. Aj z toho dôvodu je potrebné vytvorenie stratégie, aby sme v našej mestskej časti vnímali dobrovoľníctvo rovnako a spoločnými silami sa dokázali pričiniť o jeho rozvoj.

1. Vymedzenie základných pojmov

Teoretickejšia časť stratégie nie je zbytočne rozsiahla, definuje iba najzákladnejšie pojmy, ktoré sa týkajú oblasti environmentálneho a sociálneho dobrovoľníctva. Je potrebná z toho dôvodu, aby sme v praktickej časti stratégie jednotne chápali pojmy súvisiace s dobrovoľníctvom a environmentálnou oblasťou.

Za **dobrovoľníctvo** sa vo všeobecnosti považuje neplatená, uvedomelá činnosť, ktorá je vykonávaná z vlastnej vôle, v prospech druhých ľudí, zvierat, v prospech životného prostredia, alebo svojej komunity.

Dobrovoľník je človek, ktorý bez nároku na finančnú odmenu venuje svoj čas, svoje schopnosti, vedomosti, energiu v prospech iných ľudí alebo spoločnosti.

Neformálne dobrovoľníctvo je neplatená pomoc jednotlivca susedom, kamarátom, obci, prírode. Je vykonávaná spontánne, často aj ako voľno časová aktivita. Zvyčajne má vzájomne prospešný charakter. Ide však iba o individuálne aktivity, ktoré nie sú nijak formálne zastrešené.

Formálne dobrovoľníctvo je naproti tomu organizovaná neplatená práca prostredníctvom skupín, klubov, organizácií, ale aj orgánov samosprávy v prospech ostatných ľudí či spoločnosti. Ide jednorázové, ale aj pravidelne sa opakujúce aktivity, či podujatia, ktoré majú svojho organizátora.

Dobrovoľnícky program je označením pre komplex aktivít zameraných na riadenie dobrovoľníkov v konkrétnej organizácii, firme, komunite, či samospráve. Pozostáva najmä z týchto etáp:

- Zistenie potrieb v danej problematike, v ktorej sa dobrovoľnícky program ide realizovať.
- príprava programu na základe reálnych potrieb,
- nábor dobrovoľníkov,
- pohovor s dobrovoľníkom,
- príprava dobrovoľníka,

- vlastná dobrovoľnícka činnosť,
- hodnotenie programu.

Environmentálne aktivity sú také, ktoré dbajú na životné prostredie a jeho udržiavanie, či zlepšovanie podmienok životného prostredia: pôdy, vody, živočíchov, rastlín, či odstraňovanie odpadu a revitalizácia území.

Environmentálna výchova je výchova k sebavedomému a zdravému vzťahu žiaka k prírode a životnému prostrediu. Prostredníctvom formálnych aj neformálnych metód vzdelávania má za cieľ vychovať takých jedincov, ktorí sa správajú k životnému prostrediu zodpovedne, snažia sa o jeho udržateľnosť a rozvoj.

Výchova k dobrovoľníctvu je forma vzdelávania, pri ktorej je možné praktickými ukázkami dobrovoľníckych činností ukázať žiakom dobrovoľníctvo a jeho oblasti, pričom sa v budúcnosti môžu sami rozhodnúť, či sa dobrovoľníctvu budú venovať.

Štátny vzdelávací program je súbor predmetov a počtov povinne odučených hodín v danom predmete pre každý ročník základnej a strednej školy počas školského roka. Tento program je nemenný a rozsah týchto hodín v jednotlivých predmetoch si nesmie škola znižovať.

✓ **Školský vzdelávací program** súbor hodín v každom ročníku, ktorý si môže škola sama určiť, tým sa jednotlivé triedy v súčasnosti členia na počítačové, prírodovedné, matematické, športové a podobne. Každý ročník má určený rozsah hodín, ktoré je povinný zaplniť vyučovaním (nie je možné, aby ich nezaplnil), avšak je na rozhodnutí vedenia jednotlivej základnej školy, akými predmetmi doplní tento stav voliteľných hodín.

Sociálne dobrovoľníctvo je súborom tých dobrovoľníckych aktivít, ktoré sú upriamované priamo na ľudí, teda klientov, či poberateľov benefitov z práce dobrovoľníka. Môže ísť o dobrovoľníctvo v rôznych sociálnych zariadeniach, školách, ale taktiež aj terénne dobrovoľníctvo, či komunitné dobrovoľníctvo.

Seniorské dobrovoľníctvo je typ dobrovoľníctva, ktoré je realizované seniormi, teda ľuďmi nad 60 rokov veku. Môže ísť z ich strany o akýkoľvek druh aktivity, ktorou pomáhajú mestskej časti, organizáciám, školám, či iným inštitúciám nachádzajúcim sa v mestskej časti.

Vykonávať sa môže individuálne, alebo aj skupinovou formou v rámci organizovaných aktivít klubov dôchodcov.

2. Analytická časť

V tejto časti by sme chceli stručne zhrnúť výskum, ktorý sa v roku 2015 a v roku 2020 vykonával v celom Košickom kraji ako podnet na tvorbu stratégie podpory rozvoja dobrovoľníctva v celom Košickom kraji. Napriek tomu, že obec Stará Lesná sa nachádza v Prešovskom kraji, tento kraj podobný výskum nemá a teda pre informácie nám musí poslúžiť aj vedľajší okres. Snáď najdôležitejšie je podotknúť:

- Formálnemu dobrovoľníctvu sa venujú najmä ľudia v meste a neformálnemu aj ľudia na vidieku.¹
- Do dobrovoľníctva sa viac ako z 50 % zapájajú najmä pracujúci ľudia, omnoho menej študenti a seniori.
- Najčastejší dôvod, prečo ľudia sú dobrovoľníci je fakt, že im to dáva pocit, že nie sú sebeckí.
- Za najväčšie bariéry dobrovoľníctva ľudia považujú dva aspekty a to nedostatok času a to, že ich nikto neoslovil s prosbou o pomoc.²

Záverom z tohto krajského výskumu z roku 2015 a v roku 2020 je:

„Do dobrovoľníckej práce, či už v rámci formálneho alebo neformálneho dobrovoľníctva bolo v roku 2015 posledných 12-tich mesiacoch zapojených 40,98% obyvateľov Košického kraja vo veku nad 15 rokov a v roku 2020 už tento počet stúpol na 67 %

U formálneho aj neformálneho dobrovoľníctva prevláda dlhodobejšie a pravidelnejšie angažovanie sa. Inak povedané, kto sa raz zapojí do dobrovoľníctva, dobrovoľníkom zostáva a vykonáva ho pravidelne. Vypovedá o tom aj veľmi nízky počet obyvateľov Košického kraja, ktorí prekážku v dobrovoľníctve „predchádzajúca zlá skúsenosť s dobrovoľníckou prácou“ zaradili na posledné miesta v rámci bariér dobrovoľníctva.“

¹ Fakt, že formálnemu dobrovoľníctvu sa viac venujú ľudia v meste, je jedným z pilierov, prečo potrebujeme stratégiu dobrovoľníctva. Chceme, aby naši obyvatelia nadobudli oprávnení pocit, že nám spoločne záleží na tom, aby formálne dobrovoľníctvo dostalo svoju hodnotu a aby vedeli obyvatelia, že si ich ako dobrovoľníkov všímame, vážime a počítame s nimi pri spoločnej starostlivosti o veci verejné.

² Práve na túto najväčšiu bariéru chce stratégia nadviazať a nájsť spôsob, aby mali obyvatelia mesta jednoznačne pocit, že ich o pomoc žiadame, že adresne o nich vieme a sme im vďační za každú pomoc. Chceme sa vyhnúť iba anonymným letákom, ale skôr osobnému kontaktu. Aby bolo zrejmé, že spolu s vedením mestskej časti si obyvatelia budujú svoje prostredie, vzťahy, komunitu.

K tomuto záveru môžeme doplniť iba toľko, že úroveň formálneho dobrovoľníctva sa za pár rokov výrazne zvýšila. Svedčí o tom aj fakt, že Košice mali titul Európskeho hlavného mesta dobrovoľníctva a teda ich kandidatúra bola úspešná.

V rámci východiskovej pozície obce Stará Lesná, môžeme v tejto časti stratégie uviesť:

- Obec nepripravuje dobrovoľnícke programy pre rôzne rómske komunity nachádzajúce sa v obci. Dobrovoľnícke aktivity sa nerealizujú ani v majoritnej časti obyvateľstva.
- Obec nemá základnú školu, ani iné školské zariadenie, ktoré by mohlo podporovať všetkých členov rodín
- Obec má vysokú mieru extravilánu obce, ktorá slúži rekreantom, chatárom, chalupárom, dovolenkárom, ktorí si v čase, keď využívajú svoje nehnuteľnosti, skôr investujú čas do svojich vlastných pozemkov.
- Obec nemá na svojom území žiadne centrum, kde by sa mohli Rómovia stretávať, ani inštitút, ktorý by ich mohol vzdelávať a motivovať k dobrovoľníctvu.
- Obec má dôležitú časť, kde by bolo potrebné pomôcť aj v environmentálnej oblasti, a to oblasť extravilánu za potokom a taktiež oblasti pri náučnom chodníku pri observatóriu.
- Obec je veľmi často vyhľadávaná návštevníkmi. Sami sme počas projektu Active citizen fund v tejto obci strávili viaceré dni aj noci, počas pobytových aktivít s dobrovoľníkmi. Táto obec je veľmi obľúbenou lokalitou pre dovolenkárov vo Vysokých Tatrách. Avšak samotná obec nemá okrem ubytovania čo ponúknuť turistom. Nemá žiadne turistické chodníky, žiadne atrakcie a tak tu dovolenkári len sú ubytovaní v hoteloch, penziónoch, na chatách a na privátoch a klasické tatranské túry, lyžovačky a iné tatranské aktivity realizujú v iných tatranských lokalitách. To je však stále náročnejšie, pretože ak sa chce návštevník presunúť, potrebuje auto a zaparkovať v Tatranskej Lomnici, v Starom Smokovci či na Štrbskom Plese (ako hlavných centier služieb Vysokých Tatier), je nielen niekedy náročné, ale občas aj úplne nemožné, kedy aj polícia pre nápor návštevníkov odkláňa dopravu. To znamená, že v takýchto prípadoch by bolo vhodné, ak by aj samotné obce mali čo ponúknuť návštevníkov a počas najvyťaženejších dní zimnej či letnej sezóny by návštevníci vôbec nemuseli chodiť autom a presúvať sa po preplnených parkoviskách.
- Dobrovoľníctvo v obci by sa mohlo rozvíjať najmä v tesnej blízkosti rómskej osady. Pri nej je most cez Studený potok. Ďalší most sa nachádza až približne dva kilometre vyššie,

pri hotelovom zázemí tejto oblasti. V tomto dvojkilometrovom úseku za mostom je nádherné prostredie TANAPU, pár osamotených súkromných chát a čarokrásna tatranská príroda. Chodí sa tu prechádzať pár návštevníkov, avšak často prejdú pár sto metrov a potom sa naspäť otočia k prvému mostu, z ktorého na chodník prišli. Cestička, bez ohľadu na to, aká je malebná, ich totiž nemá čím zaujať, podobných je v Tatrách množstvo. Mohla by to však byť však krásna turistická cestička, ktorá by mala rozprávkový alebo naučný charakter. Často sa na sociálnych sieťach, v skupinách o turistike objavujú otázky o tom, kde sa dá ísť na ľahkú turistiku prejsť s deťmi v Tatrách. A okrem iformácií o Hrebienku a prechádzke okolo Štrbského Plesa sa tam takmer nič nenachádza. Stará Lesná s touto krásnou cestičkou medzi dvoma mostami by bola ako stvorená pre pekný detský chodníček. Okrem toho je to obec, kde sa dá vždy zaparkovať a teda aj v čase najväčšieho náporu by sa tu dalo prísť. Rómska komunita v tejto obci je veľmi prívetivá, cestičku pozná naspamäť aj po tme a boli by obrovským prínosom, keby sa ako dobrovoľníci mohli zapojiť takto do turistického rozvoja obce.

- V rámci dobrovoľníctva je na území obce taktiež možné vybudovať na lúke nad obcou smerom k observatóriu informačný chodník o ovčiarstve. Počas nášho projektu z fondu Active citizen fund sme neraz s komunitou boli svedkami ako návštevníci zastanú autom pri ceste a fotia si množstvo oviec, ktoré sa tu pravidelne pasú počas celej sezóny. Bolo by inšpiratívne opäť na rodinné výlety vydať sa cestičkou od Penzionu Lomnický, po observatórium cez lúku, kde by si o ovčiarstve mohli rodiny aj prečítať zaujímavým a pútavým spôsobom informácie. K tomu v dosahu množstvo oviec môže byť lákadlom pre rodiny z veľkých miest. Tým by sa aj zatriktívnila celá cestička zo Starej Lesnej až do Tatranskej Lomnice, ktorá by sa tak aj deťom zdala zaujímavejšia. A opäť nie je žiaden problém, aby takýto chodníček a informácie a revitalizáciu tabúľ spravovali dobrovoľníci, samozrejme, ideálne z komunity, ktorá je v tejto obci nepretržite.
- Keďže turisti, ktorí by chodníky využívali, by s najväčšou pravdepodobnosťou aj využili stravu v obci, je možné motivovať hoteliérov, aby podporovali dobrovoľníctvo, aby symbolickou sumou prispievali na rozvoj kreatívnych atrakcií.
- Okrem toho je potrebné podporovať seniorské dobrovoľníctvo, pretože v intraviláne obce žije prevažná časť seniorov. Medzi bývalými učiteľmi, sociálnymi pracovníkmi,

zdravotníkmi by sa určite našli aj dobrovoľníci, ktorí by voľný čas na dôchodku venovali voľnočasovým aktivitám rómskych detí, či akejkoľvek mládeži v obci.

Na to, aby sa tento systém podarilo vytvoriť a cieľ stratégie naplniť, je potrebné, aby boli prepojené priame aktivity v teréne, s vhodným marketingom, spoluprácou so školami, firmami a organizáciami a vzdelávaním všetkých zainteresovaných partnerov.

3. STRATÉGIA PODPORY ROZVOJA DOBROVOĽNÍCTVA NA ÚZEMÍ OBCE STARÁ LESNÁ

Cieľom stratégie je navrhnúť systém podpory rozvoja dobrovoľníctva v obci Stará Lesná v rokoch 2022 do 2026, teda na najbližších päť rokov s dôrazom na reálnu východiskovú situáciu.

Systém, ktorý na najbližších päť rokov navrhujeme, reflektuje aktuálny stav v oblasti dobrovoľníctva v obci.

- Vychovať obyvateľov obce, aby si vytvorili infraštruktúru cestovného ruchu, aby u nich návštevníci nielen boli ubytovaní, ale vedeli aj tráviť čas počas dňa, čo znamená, že nielen využijú atrakcie, ale taktiež prinesú do obce tržby v stravovaní. V kapitole vyššie sme uviedli dve konkrétne lokality, kde by bolo vhodné vybudovať pekné detské zaujímavé atraktívne chodníčky.
- Vychovať hoteliérov, aby podporovali dobrovoľníctvo. Čím viac sa zvýši turistická atraktivita obce, tým viac to prospeje aj vitalite miestneho hoteliérstva.
- Podporovať marketing obce prostredníctvom aktívnych občanov
- Vytvoriť so seniormi systém seniorského dobrovoľníctva, ktoré by bolo založené najmä na komunitných aktivitách v prostredí ich domovov, či voľnočasových aktivitách pre deti buď v prostredí tatranskej prírody, alebo v zimnom období v priestoroch obecného úradu.

Záver

Táto stratégia má za hlavný cieľ najmä na roky 2022 až 2026 stanoviť, že sa pravidelne v obci budú organizovať dobrovoľnícke podujatia a bude sa podporovať komunitné dobrovoľníctvo, seniorské dobrovoľníctvo a dobrovoľníctvo marginalizovaných skupín.

Stará Lesná nie je veľká obec, preto nemôžu tak čerpať z mládežníckeho dobrovoľníctva ako veľké mestá, kde sú univerzity, internáty, a počas pracovného týždňa množstvo mladých ľudí, ktorí hľadajú uplatnenie. Na druhej strane majú však svoj turistický význam, motivovanú rómsku komunitu a ohromný turistický potenciál, ktorý by správne zvolené dobrovoľnícke aktivity len podporili.

Veríme, že sa stratégia podarí naplniť a pomôže nielen pravidelnému dobrovoľníctvu, ale taktiež väčšej koncentrácii turistov v tejto obci aj počas dňa

„Projekt „Od BBS po KREDO“ je podporený z programu ACF Slovakia, ktorý je financovaný z Finančného mechanizmu EHP 2014-2021. Správcom programu je Nadácia Ekopolis v partnerstve s Nadáciou otvorenej spoločnosti Bratislava a Karpatskou nadáciou“.